

EMELT SZINTŰ HIÁNYOK

Részlet a cikkből

2021. 07. 21. | Irodalom

Magyar irodalmi művek 1956-2016 | Balogh Ernő kritikája

Hatvanegy év irodalmi termését, háromszáznál is több szerző hatszáznál több művét elemzi a terjedelmes lexikon. Bár az előszó a közreműködők sokszínűségéről beszél, ez csak korlátozottan érvényesült: a mű uralkodó tónusába csak helyenként keveredett néhány eltérő árnyalat. A kiadvány ugyanakkor inkább tűnik emelt szintű recenziók beláthatatlan sorának, semmint jól hasznosítható tan- vagy kézikönyvnek.

MMA, 960 oldal, 5800 Ft

Néhány adat az új lexikon méreteinek jelzésére: a bemutatásra kiválasztott időszak hatvanegy év, a szócikkekben háromszázharminchárom író vagy költő hatszázötvenöt műve szerepel, az elemzéseket ötvenkét munkatárs készítette. A vállalkozás főszerkesztője: **Falusi Márton** és **Pécsi György**, a szerkesztő bizottság tagjai: **Elek Tibor**, **Jánosi Zoltán**, **Márkus Béla**, **Nagy Gábor**, **Papp Endre**, **Smid Róbert**, **Sturm László**, **Szörényi**

László, Toldi Éva, Tóth László, Vasy Géza. A kötet majdnem ezer oldal, vagyis a szó szoros értelmében igen súlyos mű.

A szerkesztők és a munkatársak névsora azt is tanúsítja: kiválasztásuk meglehetősen szűk körben mozgott, amennyiben komoly szakmai műhelyek egész sora maradt ki, szembeszökő a nagy tudományegyetemek megfelelő tanszékeinek, az akadémiai kutatóintézet képviselőinek hiánya. Noha az előszó utal a közreműködők sokszínűségére, ez valójában csak korlátozottan érvényesül: a mű alapkarakterét ugyanis az irodalmárok egy jól körül határolható csoportja határozza meg. Semmiképp sem véletlen tehát, hogy a szócikkek végén lévő irodalomjegyzékekben egykori tanárom, majd intézeti kollégám, **Görömbei András** neve szerepel leggyakrabban. Az általa reprezentált irodalomfelfogás, történelemszemlélet és hagyománykép a kötet egyik meghatározó szólama.

A hozzá emberi-szakmai szempontból mindig is igen közel állók – például **Cs. Nagy Ibolya**, Márkus Béla, **Szokolczay Lajos**, a Németh László-kutató **Monostori Imre**, valamint a tanítványok, követők – evidensen mutatják az elköteleződést, és a szócikkek alapján alighanem a szerzők jó része hasonló szakmai és irodalomközéleti elveket vall. Ennyiben tehát érdemi sokszínűségről nehezen beszélhetünk. Valójában csak annyit tapasztalhatunk, hogy a mű uralkodó tónusába helyenként másfajta árnyalatok is keverednek.

A szerkesztők szerint az a célja e monstre kötetnek, „hogy pótolja az 1956 utáni korszakokról született irodalomtörténet-írások hiányosságait. Megközelítése műközpontú és horizontális: levonja a tapasztalatot az utóbbi évtizedek teoretikus vitáiból, és a lehető legátfogóbb kép megrajzolására törekszik.” Mindez akceptálható volna, ha idézetünk egy részletesen kifejtett koncepció záróakkordja lenne. Enélkül azonban túl sok minden marad homályban. Mely irodalomtörténeti munkákra gondolnak? **Kulcsár Szabó Ernő** szisztematikus áttekintésére, netán a **Szegedy-Maszák Mihály** és **Veres András** által szerkesztett, *A magyar irodalom története* harmadik részének megfelelő fejezeteire? Egyáltalán: milyen hiányosságokat kellene korrigálni? A hivatkozás nélküli bírálat egyfelől sérti a szakszerűség követelményét, másfelől pedig udvariatlan.

Mit értenek továbbá műközpontúságon? Reméljük, nem csupán azt, hogy minden szócikknek egy könyv a tárgya!

Értelmezésükben melyek voltak az említett teoretikus viták, és milyen tapasztalatot vontak le belőlük? Mi tekinthető „a lehető legátfogóbb képnek”? Ezekre a kérdésekre vagy legalább egy részükre valamilyen választ kellett volna kapnia az olvasónak.

De a megalapozásnak nemcsak e történeti-elméleti része hiányzik. „A kézikönyv formai és tartalmi követelményeit a rendszeresen ülésező, kutatócsoportként is dolgozó szerkesztőbizottság (...) határozta meg. A köteteket a szerkesztőbizottság a 2018 óta zajló szakmai diskurzus során választotta ki úgy, hogy a kortárs magyar irodalom sokszínűségét, plurális és nyitott természetét hitelesen reprezentálja.” Nos, ez szintén roppant kevés, érdemben szinte semmit nem mond. Mert e néhány mondat a lózungok szintjén mozgó általánosságaival épp a lényegét hagyja homályban: a könyvek kiválasztásának módszertani, axiológiai szempontrendszerét. Pedig nyilvánvaló, hogy a „szakmai diskurzus” konzekvenciáinak nyilvánossága, magának a döntésmechanizmusnak az átláthatósága a félreértések legbiztosabb ellenszere.

Valóságos információk hiányában a kiválasztott szerzők és művek listája megannyi kérdést vet fel, a szócikkek olvasása közben pedig gyarapodnak a kételyek, a megválaszolatlan dilemmák. Ezek nem elsősorban a korszak legjelentékenyebb alkotóinak szerepeltetését, értékelését érintik: az ő esetükben ugyanis a kézikönyv általában csak megerősíti a már kikristályosodott közmegegyezést. (Némi kételyt legfeljebb e kör kitágítása vethet föl.)

Ám nem magától értetődő például az, hogy az egyébként kiváló **Zalán Tibor** életművében a szerkesztők annyi kiemelésre méltó kötetet találtak, mint **Konrád György**, **Kornis Mihály** és **Németh Gábor** esetében *együttvéve*. Ez a döntés annyira ellenkezik bármiféle szakmai konszenzussal, hogy indokait feltétlenül ki kellett volna fejteni. S ha már itt tartunk, az sem kézenfekvő persze, hogy Konrád, Kornis vagy épp Németh Gábor miért ilyen szerény jelenlétet kapott.

Sokak értékrendjében **Balla Zsófia**, **Eörsi István**, **Kántor Péter**, **Kukorelly Endre**, **Péterfy Gergely**, **Spiró György**, **Tóth Krisztina**, **Végel László** és **Závada Pál** is jóval jelentősebb annál, mint amit a szerkesztők válogatása sugall. S mivel a közreműködők között garmadával vannak a debreceni kötődésűek, így még feltűnőbbé válik, hogy a cívisvárosban élő, jelentős művet létrehozó **Aczél Géza** miért csak egy kötetel szerepel, miközben...

[...]